

Erbjudande om utbildning av lärare och handledning av gymnasieelever med avseende på förståelse och ledarskap av komplexa samhällsutmaningar

1. Bakgrund

Vi står inför stora och komplexa samhällsutmaningar som kommer ställa nya krav på ledarskap, innovation och samarbete mellan olika samhällssektorer. Den globala uppvärmningen och strukturomvandlingen i kölvattnet av AI, digitalisering och robotisering kräver grundläggande systemförändringar. Tilltagande polarisering, politisk radikalisering, våld och psykisk ohälsa samt minskad biologisk mångfald och ekologisk bärkraft fordrar nytänkande och samarbete över organisatoriska gränser – i offentlig sektor liksom i vinst- och icke-vinstdrivande organisationer.

Debatten om den svenska skolan tenderar att kretsa runt (minst) två centrala teman. Det ena gäller vikten av att sätta sig in i vad som brukar kallas baskunskaper snarare än att erbjuda eleverna möjligheter att fördjupa sig i vad vi kan kalla tidsandan eller samtidsfenomen. Ett andra tema rör undervisningsformatet – om eleverna själva ska stå för kunskapsinhämtningen via sökningar och vad de kan hitta genom dessa eller om de ska undervisas genom de mer traditionella sätten att tillgodogöra sig kunskaper.

Oaktat inställningen vad gäller dessa pedagogiska områden tenderar lärarkåren att vara överens om vikten av att utbildningar anknyter till den rådande samhällsutveckling och ger eleverna insikter i olika samtidsföreteelser. Vår tids stora frågor om man så vill. Särskilt i en tid som den vi lever i när mycket av det som pågår av flertalet bedömare betraktas som avgörande för den framtida samhällsutvecklingen. Oavsett inställning i de olika sakfrågorna behöver därför dagens elever, särskilt i gymnasiet, verktyg, färdigheter och kunskaper för att vara förmögna att sätta sig in i den rådande samhällsutvecklingen och tillgodogöra sig de debatter som rör huvudfrågorna i just samhällsutvecklingen.

Ämnesplanen för bl.a. Ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen poängterar vikten av en bredare förståelse för och förmåga att analysera komplexa samhällsförändringsprocesser och se dessa ur olika aktörers och discipliners perspektiv (mer om detta nedan). I flera samtal med gymnasielärare har svårigheter att uppfylla just dessa mål framkommit. Lärare saknar egna kunskaper, verktyg och resurser för att kunna belysa problematiken på ett för eleverna tillgängligt sätt

Under höstterminen 2021 togs därför initiativet till en gymnasieutbildning enligt ovan beskrivna behov som adresserar just komplexa samhällsutmaningar, ur både ett samhälls- och ett governanceperspektiv. Nedan finns beskrivning över vad programmet innehöll och hur det ser ut samt vad Stockholm Center of Governance¹ (SCoG) tillför i sammanhanget.

¹ www.scog.se

2. Mål

Det avsedda målet med utbildningsprogrammet är att bidra med sådan kunskap och förståelse att eleverna kan:

- Tillämpa teoretiska kunskaper på praktiska problem och konkreta samhällsutmaningar i linje med vad som ligger i forskningens framkant (vilket sällan är svårbegripligt, snarare obekant).
- Känna sig bekväma med att ta sig an komplexa samhällsutmaningar vilka ofta saknar tydliga lösningar och där ägarskapen till problemen är svårdefinierade. Kanske är de till och med föremål för politiska spel och maktkamper i termer av problemformuleringsprivilegiet.
- Reflektera över idéer och synsätt, tillämpa kritiskt och kreativt tänkande men också utveckla förmågan att ta initiativ och agera med självförtroende när det gäller att föra fram och driva förslag om förändringar.
- Utveckla den analytiska förmågan att utvärdera ny input och nya perspektiv i en föränderlig värld, och på så sätt kunna förändra problemformuleringar och i förläningen bidra till iscensättandet av såväl synergier som innovationer.
- Träna de egna mentala kvaliteterna så som att associera, se analogier och aktivt arbeta med perspektivbyten och abstraktionsnivåer för att översätta egna iakttagelser och analyser i en stark berättelse med en tillgänglig sensmoral.

3. Relevanta ämnesutbildningar

Primärt fokus vad gäller integreringen i befintliga program är de två ämnesutbildningar nedan. Genom utdrag ut ämnesplanerna är tanken att illustrera relevansen av det SCoG tillför i utbildningarna.

Ekonomiprogrammet

Ur ämnesplanen²: ”De ekonomiska sambanden i världen är komplexa och förändringar som sker inom ett område får ofta konsekvenser inom ett helt annat. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kunskaper om ekonomiska förhållanden i samhället, om länders olika förutsättningar för handel samt om grunderna för internationella sammanslutningar och avtal. Den ska även ge kunskaper om villkor för en hållbar utveckling, såväl ur miljösynpunkt som ekonomiskt och socialt. Vid studier i ekonomi är historisk kunskap central. Därför ska utbildningen utveckla elevernas historiska kunskaper så att de förstår nutiden och kan resonera kring orsakssamband och följer av olika beslut.”

”Utbildningen ska ge förutsättningar för eleverna att utveckla grunder i ett vetenskapligt förhållningssätt samt träning i att söka, sovra, analysera och värdera information utifrån främst samhällsekonomiska, företagsekonomiska och juridiska frågeställningar. Utbildningen ska utveckla såväl elevernas förmåga att resonera ur individens, företagets och samhällets perspektiv som deras förmåga att dra slutsatser och argumentera för sina ställningstaganden. För att beskriva och förklara ekonomiska och juridiska företeelser i samhället ska utbildningen ge eleverna kunskaper i att använda centrala begrepp, teorier och modeller. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att strukturera och presentera sina resultat enligt vetenskapliga normer och anpassat till målgrupp. Alla ämnen

² <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/program?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fprogram.htm%3FprogramCode%3DEK001%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa9295>

inom utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas språkliga förmåga och till att digital teknik används som ett redskap för informationssökning, presentation och kommunikation.”

Samhällsvetenskapsprogrammet

Ur ämnesplanen³: ”Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om samhällsförhållanden i Sverige och världen i övrigt, om samspelet mellan individ och samhälle samt om hur människors livsvillkor varierar över tid och rum. I detta ingår kunskaper om människor som individer, som gruppledare och som deltagare i en samhällsgemenskap, samt om samhällets strukturer, verksamheter och funktioner. Utbildningen ska behandla frågor om bland annat demokrati, kommunikation, etik, genus och miljö. Utbildningen ska även ge eleverna förståelse av hur olika faktorer påverkar möjligheterna att bygga ett hållbart samhälle.

Utifrån studier av samhällsfrågor ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla ett vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt. I detta ingår att kunna avgöra om påståenden är grundade på fakta och att kunna urskilja värderingar i olika typer av källor. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att söka, sovra och bearbeta information med källkritisk medvetenhet.

Utbildningen ska utveckla elevernas vetenskapliga medvetenhet genom att de får formulera och utreda frågeställningar och pröva att tillämpa teorier och metoder som används inom samhällsvetenskapen. Eleverna ska ges möjlighet att diskutera lösningar på samhällsvetenskapliga problem och motivera ställningstaganden med väl grundade argument.

Utbildningen ska utveckla elevernas samarbetsförmåga, kreativitet, självständighet, ansvarstagande och förmåga att se möjligheter, ta initiativ och omsätta idéer i praktisk handling. Utbildningen ska också ge förutsättningar för eleverna att utveckla ett tvärvetenskapligt förhållningssätt.”

Även de program-varianter vilka innehåller juridik som huvudämne kan med fördel inkluderas i relevanta program att arbeta med. På sikt är det dessutom fullt rimligt att de bidrag SCoG kan erbjuda även integreras i de naturvetenskapliga och tekniska programmen.

4. Upplägg

SSoG ansvarar i första hand för framtagandet av undervisningsmaterial samt genomföra förberedande seminarier för de aktuella lärarna. Mer i detalj innefattar detta:

- Förslag på relevanta föreläsningar, artiklar och eventuell kurslitteratur.
- Framtagande av lämpliga fallstudier men också illustrativa exempel, inklusive frågeställningar, för de olika undervisningstillfällena.
- Seminarier med undervisande lärare om komplexitet, systemteori, vertikalt och horisontellt ledarskap samt organisering av gränsöverskridande samordning.
- Erbjudna tillgång till och handledning runt samtliga verktyg och modeller vilka tagits fram, eller används, inom ramen för SCoG. Dessa är särskilt utformade för att arbeta med just komplexa samhällsutmaningar där flera i övrigt autonoma aktörer måste samarbeta för en framgångsrik hantering en given utmaning.⁴

³ <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/program?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fprogram.htm%3FprogramCode%3DSA001%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfee44715d35a5cdfa9295>

⁴ Dessa verktyg bygger på såväl internationell som svensk forskning, inklusive FoU-arbete inom SSoG. Alla verktyg och modeller har presenterats för mycket kvalificerade bedömare inom bland annat Försvarshögskolan, SIDA, Svenska institutet samt vid svenska universitet och lärosäten och då befunnits både relevanta och rigörösa.

- I samarbete med undervisande lärare utveckla sätt att utvärdera utbildningsmomenten samt kriterier för att följa upp läroplanernas ämnesmål.
- Verktyg för genomförande av virtuella utbildningsmoment riktade till elever i de olika program som är aktuella⁵.

Utbildningen av lärarna kommer att ske huvudsakligen on-line i form av återkommande webinarier med regelbunden uppföljning.

5. Genomförande

Programmet genomförs på basis av den kunskap och erfarenhet som framtagits såväl inom SCoG, som den akademiska kunskap som ligger i framkanten vad gäller förståelse och governance av komplexa samhällsförändringar.

Stödet till lärare och elever under de pågående undervisningsperioderna omfattande följande huvudmoment:

- Inspirationsföreläsningar, om lämpligt, baserade på verkliga fall och frågeställningar.
- Stöd till eleverna med deras gymnasiearbeten (t ex i form av förmedling av kontakter, till lärarna kompletterande handledning etcetera)
- Coachning av lärarna efter behov och önskemål

Huvudfokus för programmet under vårterminen 2022 kommer att ligga på följande moment;

- Ta fram lämpliga moduler vilka lärarna kan använda inom ramen för sin ordinarie undervisning i de olika program de arbetar med.
- Genomföra de moment som presenterades ovan som syftar till att förbereda lärarna för att tillämpa SCoG-modeller och verktyg i den egna undervisningen med start under höstterminen 2022.

Formen för programmet kommer att vara tre digitala workshops i halvdagsformat som närmare beskrivs i Bilaga 3.

Detta är också vad som innefattas i en eventuell överenskommelse om samarbete, inklusive ersättning till SSoG för initiativets bidrag och insatser. Jämför pkt. 7 Kostnader för genomförandet.

6. Stockholm Center of Governance

Utbildningsprogrammet leds av Docent Mats Tyrstrup och civilekonom Jonas Törnblom, båda bland initiativtagarna till Stockholm School of Governance-initiativet och idag verksamma inom Stockholm Center for Governance, där Törnblom och Tyrstrup ensamma initiativtagare.

Följande profilerar Mats professionellt. Idag verksam vid SCoG respektive Handelshögskolan i Stockholm. Vid Handels leder han ett större projekt med fokus på en mer välfungerande rehabilitering i samband med cancerdiagnoser. Efter dels civilekonomexamen (1984), dels doktorexamen (1993) har Mats arbetat med ledarskaps- och organisationsforskning och aktiviteter relaterat till detta. Han har betydande erfarenheter av empirisk forskning, särskilt den så kallade praktknära

⁵ Dessa inlag i utbildningen kommer att baseras på ett större on-lineutbildningsprogram som SCoG just nu genomför för deltagare från fem länder på uppdrag av Svenska Institutet och i samarbete med Hyper Island.

aktionsforskningen. Mats har fått internationell uppmärksamhet för förklaringen till varför chefers arbetsmönster domineras av reaktivitet. Något han även fått en internationell utmärkelse för. Annars är Mats mest känd för teorin om organisatoriska mellanrum. En teori som vunnit stor spridning, inte minst inom vården men också andra delar av offentlig sektor. Teorin belyser problem, men även möjligheter, vid samordning och samarbeten över i första hand organisatoriska gränser men också professionsgränser. Under karriären har Mats drivit projekt med (i urval): Landstinget Sörmland, Ericsson, Svenska kyrkan, Sandvik, Systembolaget, Pfizer, Stockholm vatten, Automation Region, Smart Textiles, Borås stad, Future by Lund, Region Västmanland, Södersjukhuset, IHUBs Sweden, Karolinska universitetssjukhuset, Akademiska sjukhuset, Peak Innovation, Region Gävleborg, IVO, Vinnova och Socialstyrelsen. Mats har varit, och är, rådgivare åt ett antal offentliga såväl som privata verksamheter. Exempelvis Vasakronan (aktivitetsbaserade kontor), Värmdö kommun (samhälls- och näringslivsutveckling), ByggDialog (bygge av sjukhus och skolor utifrån ett systemperspektiv), Pressbyrån (af-färsutveckling), Barlach-gruppen (verksamhetsutveckling på koncern-nivån). Förutom egna lärarerfarenheter (akademisk grundutbildning och doktorandutbildning) har Mats viktiga erfarenhet från skolans värld också i övrigt. Dels har Mats (2016/2017) gjort en genomlysning och effektivitetsbedömning av Stockholm stads gymnasiers ledningsorganisation (införd 2011). Dels håller han på att avsluta ett projekt om skolans kompensatoriska uppdrag respektive kommuners arbete med barn och unga med neuropsykiatriska funktionsvariationer. Allt ur ett sammanhållet samordningsperspektiv. Avslutningsvis kan nämnas att Mats är en mycket efterfrågad föreläsare inom både privat och offentlig sektor. Och han har lång erfarenhet av chefsutbildning, bland annat inom Handelshögskolans Executive Education.

Följande profilerar Jonas professionellt.

Jonas har arbetat i företagsledande befattningar med miljö- och stadsutvecklingsfrågor i över 30 år såväl i Sverige och internationellt. Sedan 2017 är Jonas som egenföretagare rådgivare till företag, städer och organisationer i frågor om hållbar utveckling och strategiska samarbeten. Han betraktas som innovatör, tankeledare och motor för förändring inom svensk miljöteknikindustri. Han är även initiativtagare till Swedish School of Governance-projektet och Swedish Center of Governance, som för närvarande är under realisering. Jonas är också upphovsman till Eco Governance-processen, som bygger på nordiska bästa praxis för styrning av komplexa stadsutvecklingsprojekt och som används av svenska utlandsmyndigheter runt om i världen för att tydliggöra svensk miljö- och stadsutvecklingskompetens.

Som ordförande i bl a Swedish Environmental Technology Networks styrkommitté och styrelseledamot i Svenska organisationskommittén för deltagandet vid världsutställningen i Shanghai 2010, var han drivande i utvecklingen av SymbioCity - ett koncept för att främja svenska miljötekniklösningar i världen, finansierat av regeringskansliet. 2012 tog han initiativet till Sweden China GreenTech Alliance, ett miljötekniksamarbete mellan svenska företag med fokus på Kina inom ramen för Sweden China Trade Council i Stockholm. Numera är han styrelseledamot i och rådgivare till flera innovativa miljöteknikföretag. Jonas är också styrelseledamot i Electricity- Hammarby Sjöstad 2.0, en branschplattform för företag som levererar grön teknik och tjänster för stadsutvecklingen.

7. Kostnad för genomförandet

Totalkostnad SEK 40.000 kr exkl moms per skola + 15.000 kr exkl. moms per deltagande lärare. Detta inkluderar genomförande av lärarträning, utbildningsmaterial (modeller, analysverktyg och processer), coaching av lärare och elever m.m. (enligt vad som presenterats ovan under punkt 5).

Kostnadsfördelningen innebär att lagen om offentlig upphandling inte är tillämplig.

Rättigheterna till arbetsresultaten ska regleras i särskilda avtal, men med innebörden att det ska stå de deltagande skolorna fritt att använda allt som framkommit genom projektet i framtida undervisning, inkl. de modeller, verktyg och processer vilka SCoG tillhandahållit. Detta avser de program som beskrivits ovan.

Stockholm, 2021-10-27

Mats Tyrstrup
Ordförande SCoG

Jonas Törnblom
VD SCoG

Bilaga 1: Exempel på komplexa samhällsutmaningar som studenterna kan tänkas arbeta med

Bilaga 2: Förväntade vinster med programmet

Bilaga 3: Samhällsutvecklingar i en komplex värld – utbildningsprogram för gymnasieskolan

Bilaga 1.

Exempel på komplexa samhällsutmaningar som studenterna kan tänkas arbeta med:

- Mental ohälsa
- Utanförskap och ensamhet
- Drogberoende
- Miljö- och klimat
- Biologisk mångfald
- Integration av nyanlända
- Gängkriminalitet

Förväntade vinster med programmet:

1. Samhället
 - a. **Demokrati och engagemang.** Genom att öka förståelsen för och insikten i komplexiteten i våra samhällsutmaningar och få studenterna att se utmaningarna ur olika perspektiv borde förutsättningarna för mer nyanserade ståndpunkter öka. Även det politiska intresset och engagemanget kan förväntas öka.
 - b. **Intresse för framtida karriär inom offentlig sektor.** Det bör även främja intresset för och engagemanget för olika samhällsutmaningar, vilket borde kunna leda till att fler skulle kunna tänka sig en karriär i offentlig sektor.
 - c. **Större förståelse för helheten** vid en framtida karriär i den privata sektorn.
 - d. **Beteendeförändringar.** Utbildningen borde även kunna påverka beteendet i frågor relaterade till de utmaningar som studeras.

2. Skolan
 - a. Ges en möjlighet att praktiskt kunna knyta ihop en rad olika ämnesområden som tidigare "tentats av" innan examen. Tidigare studerade ämnen kan lyftas upp igen och så med skapa en helhetsinsikt + förstärka inlärningseffekten.
 - b. Får större möjlighet att bygga relationer med andra samhällssektorer, inte minst offentlig sektor.
 - c. Får möjlighet till att vidareutbilda och eventuellt även certifiera lärare
 - d. Får ett attraktivt profilprogram

3. Eleverna
 - a. Ges möjligheter till direkta kontakter med samhället inom ramen för en relevant och engagerande struktur.
 - b. Lär sig att lyssna in olika åsikter och argument och förstå och vrida på information och "sanningar".
 - c. Universitets- och yrkesförberedande
 - d. Får ett diplom som certifierar deras kunskaper inom området.
 - e. Behovsägare skriver arbetsintyg (jfr. gränslandet mellan skola och arbetet)

Samhällsutmaningar i en komplex värld – utbildningsprogram för gymnasieskolan

Upplägg för vårterminen 2022

Halvdagar motsvarande tre block:

- **Block 1.** Modeller & metoder för att förstå samhällskomplexiteten
- **Block 2.** Modeller & metoder för att hantera samhällskomplexiteten
- **Block 3.** Komplex samhällsomvandling i undervisningen

Block 1:

1. Varför växer samhällskomplexiteten och vilka är konsekvenserna?
2. Spelövning
3. Intressentperspektiv & horisontell samordning
4. Forskningsbaserade deskriptiva modeller som: the VUCA World, Cynefin-modellen, SCoGs modell över tematisk respektive organisatorisk komplexitet.
5. Gruppsamtal om modellerna mot bakgrund av aktuella samhällsutmaningar

Block 2:

1. Recap från föregående workshop
2. Kollektiv problemförståelse & problemdefinition
3. Ny gruppövning med rollspel mot bakgrund av en aktuell samhällsutmaning
4. SCoGs modeller och metoder för alignment, visionsbildning & governance
5. Avslutande reflekterande diskussioner

Block 3:

- läroplansrelevans,
- program- och ämnesintegration,
- möjliga lektionstema,
- föreläsningssämnen,
- studiematerial,
- bedömnings- och betygskriterier, gymnasiearbeten inkl. handledning m.m.
- Reflektioner och diskussioner.